

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В СФЕРЕ ТУРИЗМА

Файзуллаева Нилуфар,
доцент кафедры «Инновационное образование»
Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В статье рассматриваются тенденции подготовки кадров высшего профессионального образования для индустрии туризма, выделяются основные задачи модернизации системы образования для сферы туризма. Вопросы качества подготовки специалистов туристической индустрии в республике, которые являются стратегическим направлением развития республики

Ключевые слова. туризм, профессиональная деятельность, психологические особенности, компетенции, специалист туристической индустрии

TURIZM SOHASIDAGI BO'LAJAK MUTAXASSISLARNI TAYYORGARLIKDAGI PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Fayzullaeva Nilufar,
oshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Innovatsion ta'lim" kafedrasi dotsenti

Annotatsiya. Maqolada turizm industriyasi uchun oliy professional ta'limni tayyorlash tendensiyalari ko'rib chiqilgan, turizm industriyasi uchun ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning asosiy vazifalari yoritilgan. Respublikani rivojlantirishning strategik yo'nalishi bo'lgan turizm sohasi mutaxassislarini tayyorlash sifati masalalari.

Kalit so'zlar: turizm, professional faoliyat, psixologik xususiyatlar, kompetensiyalar, turistik industriyaning mutaxassisi

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF PREPARATION FUTURE PROFESSIONALS IN THE FIELD OF TOURISM

Fayzullaeva Nilufar,
Associate professor of the department «Innovative education» Tashkent State University of Economics

Abstract. The article discusses the trends in the training of higher professional education for the tourism industry, highlights the main tasks of modernizing the education system for the tourism industry. Issues of the quality of training of specialists in the tourism industry in the republic, which are a strategic direction for the development of the republic

Keywords: tourism, professional activity, psychological characteristics, competencies, travel industry specialist

Kirish. Turizm sohasi eng tez rivojlanayotgan va istiqbolli sohalardan biri hisoblanadi. Bu esa turizmni o'ziga kasb olgan inson doimo talabga ega bo'lishini anglatadi.

Turizm menejeri tayyorlashga zamonaviy qarash davr talabidan kelib chiqqan. Ulardan eng muhimi, turizm xizmatlari sohasi ehtiyojlarini hisobga olgan holda, mutaxassisi tayyorlash darajasiga qarab, kadrlar tayyorlash sifati hisoblanadi.

Respublikada tizimning rivojlanishiga zamonaviy transport infratuzilmasi, mamlakatlarning globallashuvi, ular o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarning rivojlanishi qulaylik bermoqda. Turistlarga ko'plab yangi bilim va taasurotlarni taqdim etishga qodir bo'lgan g'ayrioddiy va qiziqarli turlari ko'lami kengayib bermoqda.

Foydalanilgan metodlar. Zamonaviy turizm ta'lim amaliyoti turizm sohasida

mutaxassislarni nafaqat ma'lum bilim va ko'nikmalarni, balki maxsus kasbiy qobiliyatlarni ham shakllantirishni, olingan bilimlarni amaliyotda, kasbiy faoliyatda qo'llashni taqozo etadi. Zamonaviy o'qitish usullaridan foydalangan holda, universitetning ta'lim muhitida bo'lajak mutaxassis shaxsning muvaffaqiyatli rivojlanishini kafolatlash mumkin.

Mehmondo'stlik sohasi uchun mutaxassislar tayyorlaydigan birinchi maktab 19-asr oxirida Shveysariyada ochilgan - Ecole hoteliere de Lausanne. Bu mamlakat turizm sohasi uchun kadrlar tayyorlash bo'yicha yetakchi bo'lib qoldi. Undan so'ng, XX-asrning boshlarida boshqa mamlakatlarda Ispaniya, Irlandiyada, AQSh, Buyuk Britaniya va Avstraliyada kabi ochila boshladi.

Ular nafaqat mehmonxona boshqaruvi bilan cheklanib qolmasdan, dastur ko'lamini kengaytirdilar g' "Sayohat va turizm" ixtisosligi paydo bo'ldi. Hozirgacha ushbu ikki dastur (mehmonxona va turizm boshqaruvi) asosiy bo'lib qolmoqda va o'quv yurtlar tomonidan ba'zan alohida, ba'zan esa birgalikda taklif etiladi.

Turizm ham biznes boshqa biznes kabi. Va bu sohada turli darajadagi professional xodimlar kerak – yordamchidan tortib to menejergacha. Turizm sohasi odamlar bilan chambarchas bog'liq bo'lganligi sababli, barcha xodimlarning yagona bir butun, bir jamoani tashkil etishi, mijozga do'stona munosabatda bo'lishi va bir-birini almashtira olishi juda muhimdir.

Asosiy qism. Bugungi kunda kelib turizm jahon iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlaridan biriga aylandi. Bu borada O'zbekistonda turizm sohasini modernizatsiya qilish, sohani barqaror rivojlantirish uchun normativ-huquqiy bazani rivojlantirish va takomillashtirish, xorijlik mehmonlarga xalqaro standartlar asosida xizmat ko'rsatishni tashkil etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mustaqillik yillarda mamlakatimizda xalqning tarixiy-madaniy merosini asrab-avaylash va yuksaltirish, milliy an'ana va urf-odatlarini tiklash, respublikamiz diqqatga sazovor joylarini tartibga keltirish barobarida bu muhim yutuq amalga oshirildi. 2019 yil 18 yilda qabul qilingan "Turizm to'g'risida"gi qonun asosida mustahkam me'yoriy-huquqiy baza shakllantirilgani turizmning milliy modelini shakllantirishdagi muhim qadam bo'ldi.

Davlatimiz rahbarining say-harakatlari, xususan, Prezidentimizning 2018-yil 7-fevraldagi "Tehki turizmni rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorida belgilangan vazifalarning hayotga izchil atbiq etilishi samarasida, shuningdek, aholi farovonligi yuksalib, ichki turizm ham keng rivojlanmoqda. Biroq xalqaro standartlarga javob beradigan mehmonxonalar, malakali gidlar yetishmasligi keskin sezilmoqda.

Shuningdek, 2019-yil 5-yanvardagi "Turizm sanoatini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4095-son qarorining qabul qilinishi turizmni jadal rivojlantirish, qulay iqtisodiy va tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar va milliy mahsulotni yaratish, jahonga tanitishda xizmat qilganini ham alohida ta'kidlash lozim.

Bugungi kunda O'zbekistonda turizm sohasiga iqtisodiyotning strategik tarmog'i sifatida qaralmoqda, chunki turizm har qanday davlat iqtisodiyotida lokomotiv rolini uynashga qodir, chunki u milliy iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlari, inson bilimining turli sohalari bilan bevosita yoki bilvosita bog'liqdir.

Turizm industriyasi uchun oliy professional ta'limni tayyorlash ushbu sohada mutaxassislar tayyorlaydigan bir qancha oliy o'quv yurtlari tomonidan amalga oshiriladi: Samarqand "Ipak yo'li" xalqaro turizm universiteti, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Buxoro va Urganch davlat universitetlari, shuningdek, Toshkent shahridagi Singapur menejmenti rivojlantirish instituti.

Turizm ta'limining o'ziga xosligi uning ko'p qirraliligidadir. Turli yo'nalish va mutaxassislklar bo'yicha boshqaruv, iqtisodiy, texnologik, texnik, ilmiy va boshqa xarakterdagi bilim va ko'nikmalarga ega kadrlar tayyorlaydi. Shu sababli, turizm ta'limi – bu kadrlar tayyorlash bo'yicha innovatsion dasturlarni, shu jumladan xorijiy tajribadan foydalanishni faol amalga oshirish imkonini beruvchi murakkab, doimiy

takomillashtiruvchi mexanizmdir. Zamonaviy sharoitda turizm sohasidagi bo'lajak mutaxassislarda asosiy professional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik shartlarini ilmiy-pedagogik asoslash muammosi juda dolzarbdir.

Turizm industriyasiga ta'sir etuvchi omillar quyidagilardir: turistik oqimlar asosida shakllangan mehnat bozori va uning ehtiyojlari; xorijiy mamlakatlarning turizm sanoati va boshqalar. Ularning ta'siri asosida tehnat bozorining mutaxassislarni tayyorlash sifatiga bo'lgan talablari shakllanadi.

Turizm – xalqaro xodisadir.

Turizm xalqaro hodisadir. Demak, ushbu soha mutaxassisi xorijda ushbu soha mutaxassislarni tayyorlashning hozirgi tendensiyalari va usullarini bilmasdan turib, zamonaviy turizm muammolari bo'yicha tadqiqot olib borayotgan olimlar bilan bilim almashmasdan turib, to'liq ishlay olmaydi. Chet elda kadrlar tayyorlash masalasi juda dolzarb.

Turizm industriyasi uchun kasbiy tayyorgarlikning Yevropa modellarining afzalligi shundaki: o'qish vaqtining katta qismi sanoat korxonalarida amaliy mashg'ulotlar, amaliyotlarda aniq ko'nikmalarga ega bo'lishga mo'ljallangan; talabalar o'rtasida mijozlarga xizmat ko'rsatish psixologiyasini shakllantirishga e'tibor berish; ta'lim muassasalarining ishlab chiqarish bilan yaqin hamkorligi; talabalarning yuqori mobilligi.

Yevropadagi turizm va tehmundo'stlik maktablarining aksariyati mehmonxonalar faoliyatiga asoslangan, talabalar u yerda yashaydi, bu ularga haqiqatga yaqin muhitda amaliy kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lish imkonini beradi. Bunday tajriba O'zbekistonda kadrlar tayyorlash sifatini oshirishda shubhasiz qiziqarli va istiqbolga ega.

Kadrlar tayyorlashning Amerika modelining afzalligi turizm sanoati korxonalari bilan yagona axborot tizimi orqali bog'langan, mehnat bozori ehtiyojlarini muntazam monitoring qilish, yosh mutaxassislarni ish bilan ta'minlash va ularni korreksiyasi bilan shug'ullanadigan ixtisoslashtirilgan bo'limlar, ishga qabul qilish agentliklarini shakllantirishdir, ixtisoslashtirilgan mutaxassisliklarga abituriyentlarni ishga qabul qilishdan iborat. Ta'lim muassasalari ma'lum bir profil va malaka darajasidagi kadrlarga sanoatning o'zgaruvchan ehtiyojlariga tezda javob berish vobiliyatiga ega.

O'zbekistonda turizm sohasini malakali kadrlar bilan ta'minlashga qaratilgan professional turizm ta'limining zamonaviy modelini amalga oshirishga qator sabablarga ko'ra to'sqinlik qilmoqda. Turizm sohasi uchun malakali kadrlar yetishmasligi sharoitida ixtisoslashtirilgan oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining amaliy ko'nikmalari va aniq mutaxassisliklar bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lmaganligi sababli ularga talab yetishmaydi.

Xorijiy tajribani hisobga olish respublikada turizm sohasi uchun kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilishning asosiy vazifalarini ajratib ko'rsatish imkonini beradi:

- turizm industriyasi uchun kadrlar tayyorlash tizimining konseptual modelini yaratish;
- mehnat bozorining ushbu segmentida ta'lim xizmatlari monitoringi tizimini yaratish;
- turizm sohasi uchun kadrlar tayyorlashni ta'minlovchi me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish;
- ta'lim muassasalarining sanoat korxonalari bilan aloqalarini mustahkamlash;
- ta'limning turli shakllardan foydalanish, malaka oshirish va qayta tayyorlash bo'yicha intensiv kurslarni o'tkazish.

Ta'limdagi zamonaviy biznes amaliyoti malakaga asoslangan yondashuvdan foydalanishga asoslanadi, bu esa xodimning muayyan faoliyatdagi muvaffaqiyati bilan bevosita bog'liq bo'lgan fazilatlariga e'tibor qaratish imkonini beradi. Mamlakatimizda hozirgi vaqtda turizm sohasida ta'lim va kadrlar tayyorlash jarayonida ko'plab muammolar mavjud. Talabalarga o'quv amaliyotlari va treninglar orqali berilishi

mumkin bo'lgan amaliy ko'nikmalar juda yetishmayapti. Bizning fikrimizcha, universitetdagi o'quv-ishlab chiqarish amaliyoti bugungi kunda o'quv jarayonining ustuvor yo'nalishiga aylanib bormoqda. Talabalarning bo'lajak raqobatbardosh mutaxassislar sifatida professional o'sishni o'quv-ishlab chiqarish amaliyoti turizm sohasidagi mutaxassislarini kasbiy tayyorlashni tashkil etish, mazmuni, shakl va usullarining samaradorligi va uning barcha darajalarining izchilligiga bog'liq.

Ta'kidlash joizki, ta'lim muassasasining asosiy vazifalaridan biri mutaxassislar tayyorlash sifatini ta'minlash, bitiruvchilarga mehnat bozorida talabga ega bo'lish, munosib haq to'lanadigan ishga joylashtirish va o'z kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatlarga erishish imkonini berishdan iborat.

Bitiruvchilarning turizm sohasidagi kasbiy tayyorgarligi va ta'lim muassasasida olgan bilimlari quyidagi majburiy komponentlarni o'z ichiga olishi kerak:

- turizm sohasidagi qonun hujjatlari va me'yoriy hujjatlarni, xalqaro standartlarni bilish;
- inson resurslarini boshqarish qobiliyatlari, yetakchilik, muammolarni hal qilish qobiliyatlari, jamoada rivojlanish strategiyasini shakllantirish;
- turizm industriyasi, rivojlanish tendensiyalari, turistik oqimlar geografiyasi, tarixi, madaniyati, iqtisodini bilish;
- bir yoki nechta xorijiy tillarni bilish, kompyuter savodxonligi;
- shaxsiy rivojlanish qobiliyatlari, samarali muloqot qobiliyatlari, taqdimotlarni yaratishni bilish.

Yuqorida aytilganlar asosida shuni ta'kidlash kerakki, bugungi kunda ta'limni, hatto amaliy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish uchun maksimal imkoniyatlarni o'z ichiga olgan taqdir ham, ta'lim muassasalarida kasb-hunar ta'limi oldingidan ham ko'proq darajada yakunlab bo'lmaydi.

Haqiqiy menejer ham yaxshi psixolog, ham malakali iqtisodchi bo'lishi kerak. Sayyohlik agentligidagi ish vaqtining 70% mijozlar bilan muloqot qilishga sarflanadi.

Turizm menejeri yaxshi xotiraga ega bo'lishi, mamlakatlar haqida tom ma'noda hamma narsani bilishi kerak. Siz turli aviakompaniyalarning parvoz kunlari va vaqtlarini, aniq narxlarni, bir so'z bilan aytganda, ko'plab ma'lumotlarni xotirangizda saqlashingiz va hatto uni tezda boshqarishga qodir bo'lishingiz kerak.

Turizm ta'limi uchun mos texnologiyalarni tanlashda, asosiysi, talaba o'quv o'quv jarayonining markaziy shaxsi bo'lishi kerakligini tushunishdir -uning motivlari, institutlari, ta'lim ehtiyojlari va maqsadlari, uning qobiliyatlari, munosabati, qobiliyatini yaxshi bilishi kerak.

Xulosa. Innovatsion pedagogik texnologiyalar universitetning o'quv jarayonida talabalarning asosiy kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga yordam beradi, bunda sayohat industriyasi mutaxassisning kasbiy kompetensiyasini tashkil etuvchi bilim, ko'nikma va malakalar o'zlashtiriladi.

Kompetensiyalar universitetning o'quv jarayonida talabalarni bilimlarni izlash va boshqarishga jalb etishga, turli muammolarni mustaqil hal etish tajribasini egallashga yordam beradigan texnologiyalar orqali eng amarali shakllantiriladi. Ushbu texnologiyalarga quyidagilar kiradi:

- modullardan tashkil topgan fan bo'yicha o'quv rejasi asosida amalga oshiriladigan muammoli modulli o'qitish texnologiyalari. O'quv modullari soni o'quv materialining miqdoriga bog'liq.

- guruhda ishlash, hamkorlikni tashkil etishga qaratilgan kommun katsiya texnologiyalari (aqliy hujum, munozara, matbuot anjumnai, munozara, dialog, tarbiyaviy bahslar va boshqa faol shakl va usullar).

- amaliy, fanlararo xarakterdagi loyihalar, ularning mazmuni va amalga oshirish usullari talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyati mazmuni va texnologiyalariga mos keladi.

- uyin texnologiyalari, ular doirasida talabalar biznes, rolli o'yinlar, simulyatsiya

o'yinlarida ishtirok etadilar, ular kasbiy muammolar va vazifalarni taqlid qiladilar, kelajakdagi kasbning ijtimoiy kontekstiga mos keladigan rollar va funksiyalarini bajaradilar.

- keys texnologiyalar (real vaziyatlarni tahlil qilish). Ushbu texnologiya o'quv jarayonining muammoli-izlanish xarakterini, shuningdek, ta'lim jarayonining amaliy va kasbiy yo'nalishini ta'minlaydi.

Turizmni rivojlantirish bosqichma-bosqich ustuvor umummilliy vazifaga aylanib, bu boradagi davlat siyosati faoliyati yangilanayotgan bugungi kunda yangi paradigma bitiruvchilarning mazmun-mohiyatini kengaytirishga asoslanadi. Turizm sohasi uchun kadrlar tayyorlash faqat shu sohasi uchun kadrlar tayyorlash bilan cheklanib qolmasligi kerak.

Kadrlar tayyorlash va o'qitish – bu pul va vaqt sarmoyasi bo'lib, undan oqilona foydalanish kerak, shuning uchun turizm xizmatlari bozori talablarini hisobga olgan holda turizm korxonalarini uchun kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va amaliyotga yaxshi tayyorlangan universitetlarni bitirish kerak

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Зарукина, Ye.B. Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению: учеб.-метод. пособие / E.B. Зарукина, H.A. Логинова, M.M. Новик. – СПб.: СПбГИЭУ, 2010. – 59 с.

2. Nilufar Fayzullaeva, Muborak Makhkamova. Methods Of Enhancing The Perception Of Educational Material In The Process Of Teaching Economic Disciplines. International journal of scientific & technology research. Volume 9, ISSUE 02, February 2020 <https://scholar.google.com/citations?view>

3. Очилова X.Ф. Образовательная модель подготовки квалифицированных кадров для отрасли туризма. Иктисодиёт ва таълим / 2020 № 1 198-202 с. file:///C:/Users/User/Downloads/2020+1

4. Очилова X.Ф. Жалоллидинова X. Информационные технологии – важный источник развития гостиничного бизнеса. Журнал «Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования» https://elibrary.ru/download/elibrary_36929076_78809792.pdf

5. Фрейнкина, И.А. Теория и методика преподавания профессиональных дисциплин в сфере туризма: учебное пособие / – Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ, 2019.